

ПРОДУКТИВНІСТЬ ЧОЛОВІЧИХ І ЖІНОЧИХ ІМЕН м. МОНАСТИРИСЬКА у 1879 та 1913 рр.

Імена людей – це частина історії кожного народу. У них відображається побут, вірування, сподівання, фантазія, художня творчість, історичні, господарські й культурні зв'язки людства [3].

Власні імена як своєрідна частина лексичного складу мови є цінним джерелом для різноманітних аспектів лінгвістичних досліджень. Так, А. Білоусова дослідила імена осіб та їх синтаксичні особливості, Л. В. Бублейник – значення способу номінації в міжмовних лексико – семантичних співвідношеннях, О. Ю. Карпенко – особові імена як концепти та форми їх профілювання, Ю. Омельченко – мистецтво давати імена, О. В. Суперанська – особові імена в офіційному і неофіційному використанні. Проблема дослідження особових імен перебувала у колі дослідницьких зацікавлень С. Б. Веселовського, А. Г. Гафурова, Т. А. Заказчикової, В. А. Кудрявцевої, А. Г. Ликова, Л. Т. Масенко, В. І. Тагунової, Т. І. Тепляшиної, Б. А. Успенського, Й. Ю. Федаса, Ю. В. Цимбалюка, М. М. Шанського, Г. Ф. Шила. У мовознавчій науці є дослідження І. Д. Скорук «Динаміка антропонімікону м. Луцька в ХХ столітті», метою якого було максимальне виявлення чоловічих і жіночих імен 1900 – 1905 рр. народження та аналіз динаміки українського іменника цього арсеналу в його взаємодії з «польськими» [2].

Мета нашої статті – дослідити формування і становлення іменника жителів м. Монастириська, Тернопільської області в 1879 та 1913 рр.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням інтересом сучасного покоління до відновлення свого родоводу та складання генеалогічного дерева.

Іменник м. Монастириська цікавий і багатогранний. На склад населення нашого краю, як і всієї східної Галичини, мали великий вплив, крім природних факторів – народжуваності, смертності, і такі соціальні фактори як еміграція, переселення, колонізація галицького краю [4, с. 121 – 122].

У статті аналізуються українські та польські імена 1879 та 1913 рр., почерпнуті з історичних джерел (матеріалів Парафіяльного управління і римо – католицького деканату міста Тернополя) Тернопільського державного обласного архіву (фонд 485, справа № 159; фонд 487, справа №11; фонд 487, справа №225).

У 1879 році для новонароджених хлопчиків використано такі імена: Antonius, Alexander, Stanislaus, Petrus, Ludovicus, Marianus, Franciscus, Michael, Josephus, Matthias, Jigismundus, Dominicus, Albinus, Paulus, Carolus, Thomas, Gregorius, Leon, Alexius, Hilarion, Maximus, Georgius, Nicolaus, Joannes, Demetrius, Basilius, Sophronus, Theodorus, Sesontus, Athanasius, Spiridion, Volodemirus, Thimotheus, Lucas.

Серед частоти на першому місці – Joannes – 9 фіксацій, на другому місці – Michael – 8 фіксацій, на третьому – Basilius – 6 фіксацій. Повторюваними є такі імена як: Franciscus – 5 фіксацій, Josephus – 4 фіксації, Paulus – 4 фіксації, Thomas – 3 фіксації, Alexius – 3 фіксації, Nicolaus – 3 фіксації, Demetrius – 2 фіксації, Theodorus – 2 фіксації. Решта імен є одиничними. Ми спостерегли два варіанти одного чоловічого імені, в першому випадку це Sophronus, в іншому – Sophronius, тобто наявна ще одна літера і. Подвійних чоловічих імен у 1879 році не виявлено.

Зауважимо, що останні десятиріччя ХІХ століття характеризуються реєстрацією більшої кількості новонароджених взагалі і дівчаток зокрема. Жіночий іменник 1879 року представлений великою кількістю імен і є різноманітним, як і чоловічий [1].

Для найменування дівчаток використано 31 ім'я. Найбільш уживаними іменами цього періоду є: Julianna – 12 фіксацій, Catherina – 10 фіксацій, Angela – 9 фіксацій, Magdolena – 7 фіксацій, Anna – 7 фіксацій, Tecla – 5 фіксацій, Maria – 5 фіксацій, Marianna – 3 фіксації, Josepha – 2 фіксації, Antonina – 2 фіксації, Parascovia – 2 фіксації, Anastasia – 2 фіксації, Elias – 2 фіксації. Поодинокі вживалися такі жіночі імена: Marta, Carolina, Paulina, Pronislaura, Francisca, Rosalia, Jenoverpha, Vincentia, Michalina, Eudoxia, Zenobia, Domicella, Xenia, Theodora, Euphrosina, Justina, Tatianna. Зафіксовано два варіанти одного імені: Catherina і Catharina. Також наявні подвійні імена: Cardina – Francisca, Theodora – Tecla, Petrunella – Julianna.

Цікавими є імена 1913 року, які ми почерпнули з польсько – української й української книг про народження у Тернопільському обласному архіві. У польсько – українській книзі зафіксовано 37 жіночих імен і 22 чоловічих імені, у тому числі й подвійних. В українській книзі зафіксовано 24 жіночих імен і 30 чоловічих, включаючи й подвійні. Зауважимо, що в польській книзі імена писані латинкою, а вже в українській – українськими літерами.

Лідером серед польських імен у цей рік є Josephus. Цим іменем названо 13 новонароджених хлопчиків. Воно стало більш популярним, порівняно з 1879 роком, коли займало 5 позицію. На другому місці за продуктивністю знаходиться Stanislaus. Таке ім'я батьки дали 10 хлопчикам. Його популярність різко зросла, адже в 1879 році це ім'я ми віднесли до одиничних. Поширенням в цьому році є ім'я Joannes, яке займає третю позицію, і ним названо 9 хлопчиків. У 1879 році це ім'я зафіксовано як найпродуктивніше. По 8 фіксацій мають Ladislaus і Bronislaus. Ці імена є новими, адже їх не зафіксовано у попередньо аналізованому періоді. Franciscus

цього року має на одну фіксацію більше, тобто 6. Решта є поодиночними: Marianus, Thaddaeus, Rudolphus, Petrus. Новими іменами є Thaddaeus і Rudolphus, адже вони раніше не були зафіксовані. Багато хлопчиків у цьому році називали подвійними іменами, а саме: Franciscus – Josephus, Josephus – Boleslaus, Josephus – Stanislaus, Carolus – Ladislaus, Joannes – Thadeus, Ferdinandus – Boleslaus, Boleslaus – Stanislaus, Josephus – Stephanus, Josephus – Joannes, Eugenius – Miecislaus, Michael – Hieronymus, Stanislaus – Valerianus. Ці варіанти свідчать про дотримання давніх звичаїв і традицій.

Надзвичайно багатим є в цей період жіночий польський іменник, який представлений 37 іменами. Серед них: Joanna, Stephania, Casimira, Caecilia, Carolina, Valeria, Stanislaa, Maria, Francisca, Angela, Antonina, Adela, Rosalia, Olga, Elisabeth, Josepha, Michaelina, Helena, Adeltaideis, Anna, Clementina, Bronislaa, Janina, Henrica. Зафіксовані також і подвійні імена: Machtildis – Josepha, Janina – Hedvigis, Maria – Valeria, Joanna – Victoria, Adeltaideis – Maria, Josepha – Maria, Casimira – Ladislaa, Stanislaa – Carolina, Maria – Ladislaa, Petrunilla – Paulina, Janina – Maria, Stanislaa – Maria. Наявне і потрійне ім'я Cardina – Sophia – Josepha. За продуктивністю перше місце займає Maria – 15 фіксацій. На другому місці – Janina – 12 фіксацій, на третьому – Josepha – 11 фіксацій. По 8 фіксацій у Joanna та Stephania, по 4 фіксації у Angela, Rosalia, Helena, Adeltaideis, решта – одиничні. У цьому році зникли з ужитку такі імена: Julianna, яке займало перше місце, Catherina, яке займало друге місце, Magdolena, яке було поширеним. Tecla, Marianna, Parascevia, Anastasia, Elias, Eudoxia, Marta, Pronislaura, Jenovepha, Vinceutia, Michalina, Zenobia, Domicella, Xenia, Theodora, Euphrosina, Justina, Tatianna теж вийшли з моди. Іменник кардинально змінився і до нього увійшли нові імена: Stephania, Casimira, Caecilia, Valeria, Stanislaa, Adela, Olga, Elisabeth, Michaelina (на відміну від поширеного у 1879 році Michalina), Helena, Adeltaideis, Clementina, Bronislaa, Janina, Henrica, Machtildis, Hedvigis, Victoria, Petrunilla. Широкого вживання набули імена Maria, Janina, Josepha.

В українській книзі за 1913 рік зафіксовані такі імена: Марія – 14 фіксацій, Елена – 12 фіксацій, Климента – 8 фіксацій, Анна – 7 фіксацій, Йосифа – 7 фіксацій, Наталія – 6 фіксацій. Решта поодиночні: Любов, Стефанія, Іванна, Магдалена, Юлія, Леонтина, Павліна, Святослава, Емілія, Ольга, Розалія, Вероніка, Володимира, Елеонора, Дарія. Також є подвійні імена: Емілія – Матильда, Мирослава – Марія. Загалом 24 імені. Варто зауважити, що на цьому етапі більшість імен записували з літерою *u* (Марія), *i* (Наталія) траплялась значно рідше. Цікавим є також те, що більшість жіночих імен аналізованого року – це похідні від чоловічих: Стефанія – від Стефаній, Йосифа – Йосиф, Іванна – Іван, Леонтина – Леонтій, Мирослава – Мирослав, Святослава – Святослав, Емілія – Еміліан, Володимира – Володимир. Як бачимо, Марія залишається популярним іменем як серед полячок, так і серед українок. Новими іменами тут є: Наталія, Любов, Іванна, Юлія, Леонтина, Вероніка, Дарія.

Іменник хлопчиків – українців представлений такими іменами: Йосиф – 10 фіксацій, Володимир – 8 фіксацій, Евстахій – 7 фіксацій, Ізидор, Михаїл, Рудольф, Еміліан – 6 фіксацій, решта по одній – Стефаній, Петро, Роман, Владімір, Климентій, Захарій, Мирослав, Юліан, Ярослав, Зофій, Остап, Тадей, Сава. Цікавими є останні, адже вони є новими і раніше не вживалися. Спостерігаємо варіанти імені Володимир і Владімір, Іван і Іоан. Є і подвійні імена: Володимир – Іван, Євген – Йосиф, Любомир – Николай, Ізидор – Іоан, Любомир – Владімір, Ярослав – Евстахій, Франц – Фердинанд, Еміліан – Михайло. Загалом зафіксовано 30 імен.

Отже, найпродуктивнішими чоловічими іменами у 1879 році були – Joannes, Michael, Basilius, Franciscus, Josephus, майже не вживалися – Marianus, Matthias, Jigismundus, Dominicus, Albinus, Leon, Hilarion, Sesontus. Популярними жіночими іменами цього року були – Julianna, Catherina, Angela, Magdolena, Anna. Уживалися одинично – Marta, Carolina, Paulina, Pronislaura, Francisca, Rosalia, Eudoxia, Zenobia та інші. У 1913 році в польському іменникові продуктивними були такі чоловічі імена: Josephus, Stanislaus, Joannes, Ladislaus і Bronislaus. Поодиночними були такі як: Marianus, Thaddaeus, Rudolphus, Petrus. Серед жіночих імен поширеними були – Maria, Janina, Joanna та Stephania. Рідко вживалися – Caecilia, Valeria, Olga, Elisabeth, Clementina, Hedvigis, Victoria, Petrunilla. Серед чоловічих українських імен 1913 року продуктивними були – Йосиф, Володимир, Евстахій, Ізидор, Михаїл, Рудольф, Еміліан. Майже не вживалися – Климентій, Захарій, Мирослав, Юліан, Ярослав, Зофій, Остап, Тадей, Сава. Серед жіночих імен найбільш поширеними були – Марія, Елена, Климента, Анна, Йосифа. Поодиночні: Любов, Стефанія, Іванна, Леонтина, Емілія, Вероніка, Володимира, Елеонора.

Перспектива дослідження іменника м. Монастириська полягає в аналізі динаміки вживаних імен протягом XIX – XX ст., дослідженні основних критеріїв називання дітей людьми у різні історичні періоди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Свистун Н. Динаміка антропонімікону м. Тернополя XIX – XX ст. / Н. Свистун. – Тернопіль.: Крок, 2011. – 308 с.
2. Скорук І. Д. Динаміка антропонімікону імен м. Луцька в XX столітті: дис. кандидата філол. наук. / Скорук Ірина Денисівна. – К., 1999. – 295 с.
3. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена: конспект лекцій / Павло Чучка. – Ужгород: Видавництво УДУ, 1970. – 104 с.
4. Шумська В. Тернопілля в другій половині XIX – на початку XX століття / В. Шумська, І. Шумський // Тернопіль: Сторінки історії, 1995. – С. 119 – 129.